

Toruń, 10.07.2020 r.

Dr hab. Ireneusz Kopacz, prof. UMK
Wydział Sztuk Pięknych
Uniwersytet Mikołaja Kopernika
w Toruniu

WYDZIAŁ SZTUKI
UNIwersytet Technologiczno-Humanistyczny
IM. KAZIMIERZA PUŁASKIEGO W RADOMIU

RECENZJA

w postępowaniu habilitacyjnym dr Roberta Manowskiego
w dziedzinie sztuk plastycznych,
dyscyplinie artystycznej: sztuki piękne

Centralna Komisja ds. Stopni i Tytułów wyznaczyła mnie na recenzenta w komisji habilitacyjnej do oceny osiągnięć Pana dr Roberta Manowskiego w dziedzinie sztuk plastycznych, w dyscyplinie artystycznej: sztuki piękne (Uchwała Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 28 kwietnia 2020 roku, BCK-VII-L-9970/19).

Habilitant złożył kompletną, wymaganą dokumentację zawierającą:

- Życiorys oraz kwestionariusz osobowy
- Potwierdzoną kopię dokumentu stwierdzającego posiadanie stopnia doktora
- Autoreferat w formie papierowej i elektronicznej, w języku polskim i angielskim
- Dokumentację dzieła artystycznego wskazanego jako osiągnięcie naukowo-artystyczne „KSIĘGA ZNACZKÓW POCZTOWYCH 2017”, w formie papierowej i elektronicznej
- Wykaz dorobku obejmujący osiągnięcia artystyczne, twórcze, dydaktyczne, organizacyjne, oraz informacje o otrzymanych nagrodach za działalność artystyczną w formie papierowej i elektronicznej
- Dokumentację zawierającą projekty autorskich plakatów i grafik wykazanych w spisie dokonań artystycznych

Sylwetka Habilitanta

Na wstępie nie będę ukrywał, że media najnowsze i realizacje multimedialne (oczywiście z licznymi wyjątkami), które tak bardzo rozpowszechniły się wśród twórców współczesnych, nie należą do moich ukochanych form wypowiedzi artystycznej. Siadałem pełen obaw,

że przyjdzie mi przedzierać się znów przez zbiór prac, do których często podchodzę krytycznie. Jednak już po przeczytaniu pierwszych stron bardzo interesującego Autoreferatu Habilitanta, zrozumiałem, że nie mogę do jego bardzo bogatej aktywności przykładać „mojego malarskiego metra z Sevres”, ponieważ jest to świat zupełnie inny, świat, o którego istnieniu wiedziałem, ale w który do tej pory nie miałem okazji wejść tak głęboko.

Pan dr Robert Manowski urodził się 28 stycznia 1969 roku w Warszawie. Obszerne wprowadzenie do Autoreferatu Habilitanta zawiera szczegółowe informacje dotyczące jego kreatywnej aktywności, obejmującej działania w obszarach sztuk projektowych, sztuki nowych mediów oraz ideach zawartych w pracy rozwojowej dotyczącej dydaktyki; to wszystko na tle idei, prądów i tendencji - w dysertacji autor podkreśla - „...które są odbiciem czasów. Są w nas inspiracje, przeróżne upodobania plastyczne, a nawet powidoki i energia konkretnych twórców. Dla świadomego rozwoju potrzebna jest ciągłość i kontakt z tym, co już było. Nie możemy zapominać, co nas ukształtowało i ile zawdzięczamy sobie, a ile innym”. Nie sposób nie zgodzić się w tym miejscu z Robertem Manowskim, każdy przecież twórca ma swoje szczególne upodobania do takiej, a nie innej sztuki, takiego a nie innego sposobu formowania obrazu, takiego, a nie innego stosowania koloru, kształtu, kontrastu, a przede wszystkim kompozycji. Dla jednych artystyczna droga wiedzie przez obrazowanie natury, dla drugich przez liczbę i abstrakcję. Jeśli któraś z tych dróg staje się prawdą i odbiciem naszej osobowości, musi też stać się rdzeniem naszej sztuki, impulsem do prowadzenia własnej działalności artystycznej poprzez odtwarzanie osobistej, społeczno-kulturowej przeszłości, a także, jak w wypadku Roberta Manowskiego, kluczem do poznania siebie.

Pan Robert Manowski bardzo wcześnie „postanowił”, że zostanie grafikiem. Stało się to pod wpływem wrażenia jakie wywarł na „małym pacholęciu” serial rysunkowy pt. „Zaczarowany ołówek”, zrealizowany w Studiu Małych Form Filmowych Se-ma-for. Wcale mnie to nie dziwi, należę do tego samego pokolenia, które w szarej, wiejącej wizualną nudą peerelowskiej codzienności, „oglądało z zapartym tchem i dziecięcym przekonaniem, że sam narysowałbym to wszystko lepiej”.

Po doświadczeniach, które Pan Robert Manowski nabył podczas szkolenia dla animatorów filmowych pod okiem Witolda Giersza, zdecydował się studiować grafikę warsztatową w warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych. Był rok 1990, w Polsce na początku lat 90-tych rodzą się niezależna prasa, pierwsze agencje reklamowe, studia graficzne. Dla studentów grafiki otworzyły się wtedy nowe i niespotykane dotąd możliwości. Etapy zmian narzędzi graficznych dotyczyły przemian warsztatowych i coraz szerszej oferty programów graficznych. Student Robert Manowski, członek niezależnej grypy artystycznej POZA i wiceprzewodniczący samorządu studenckiego, współorganizuje wystawy i wyjazdy plenerowe, tworzy rysunki do gazet, projekty graficzne logotypów, angażuje się w produkcje teledysków i spotów reklamowych. Jako jeden z pierwszych studentów wydziału grafiki ASP w Warszawie, Pan Robert Manowski realizuje dyplom artystyczny z ilustracji książkowej w pracowni prof. Janusza Stannego, przy użyciu technik mieszanych, w tym komputerowych, w 1995 roku. Młody absolwent ASP został następnie przyjęty do zespołu wideografików CANAL+ Polska, gdzie podczas wyjazdów służbowych poznaje dyrektora artystycznego CANAL+ Etienne’a Robiala. Jestem przekonany, że spotkanie tego twórcy identyfikacji wizualnych, stało się bardzo ważnym momentem w życiu zawodowym Pana Roberta Manowskiego. W Autoreferacie pisze: „Projekty, jakie realizowałem w dziale wideografiki CANAL+ Polska, powstawały w wyniku adaptacji francuskiego modelu opracowanego przez Etienne’a Robiala. Projektowana przeze mnie oprawa graficzna zbudowana była z nowoczesnych, geometrycznych kształtów

i nawiązywała do sztuki modernizmu. Można było zobaczyć w niej poszukiwania Kazimierza Malewicza, podziały i architekturę obrazów Pieta Mondriana i zawarte w filmach Hansa Richtera idee ruchu dada”.

Wkrótce po uzyskaniu dyplomu warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych Habilitant podjął studia podyplomowe w zakresie wiedzy niezbędnej dla menedżera kultury na Wydziale Kulturoznawstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Zdobyta wiedza rozszerzyła jego kompetencje i doświadczenia oraz pozwoliła mu nauczyć się, jak zarządzać zasobami własnej kreacji i zespołami innych twórców.

W 1997 roku dr Robert Manowski rozpoczął pracę jako szef działu wideografiki w nowo powstałej komercyjnej stacji telewizyjnej TVN. Jego autorskie projekty graficzne, stały się bazą do realizacji jednolitej identyfikacji wizualnej stacji.

W roku 1998 Pan R. Manowski przystąpił do zespołu mającego budować w Wielkiej Brytanii projekt platformy cyfrowej o nazwie Wizja TV. Podczas kilkuletniego pobytu na Wyspach w hrabstwie Kent, zdobył bezcenne doświadczenie, poznał możliwości najbardziej zaawansowanych komputerów graficznych, co znacząco wzbogaciło jego warsztat i pozwoliło wdrożyć zachodnie standardy wizualne w pracy dla Wizji TV, a następnie Cyfry+, w której w 2000 roku objął stanowisko dyrektora artystycznego.

20 stycznia 2014 roku, Uchwałą Rady Wydziału Grafiki i Komunikacji Wizualnej Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu, Pan Robert Manowski otrzymał tytuł doktora sztuki. Jest założycielem, wykładowcą i nauczycielem akademickim, a także pełni funkcję rektora Wyższej Szkoły Artystycznej w Warszawie.

Ocena aktywności naukowej/artystycznej

Patrząc na drogę artystyczną i zawodową, jaką przeszedł dr Robert Manowski, należy stwierdzić, że wykorzystał bardzo skrupulatnie i sumiennie dane mu możliwości. Koniec jego studiów przypadł na boom reklamowy w Polsce, w której zaczęto tworzyć pierwsze, nieznane jeszcze społeczeństwu kampanie wizualne. Manowski podjął to wyzwanie i dzisiaj jego wkład w obszarze sztuki projektowej, w której ramach powstają przy użyciu technologii cyfrowych i nowych mediów jego dzieła plastyczne, jest ogromny i tym samym znaczący. Habilitant stara się w nich zawsze łączyć klasyczne techniki rysunkowe z projektowaniem realizowanym przy użyciu nowoczesnych programów komputerowych. Swoje zainteresowania rozwija także w kierunku animacji filmowej i wideografiki. Jego praca zawodowa i artystyczna stanowi na pewno ważki element w budowaniu jego twórczej osobowości i profesjonalnej kariery. Prof. Grzegorz Nowicki, promotor pracy doktorskiej Pana Roberta Manowskiego, napisał w 2014 roku: *„Często realizuje projekty artystyczne o ważnym znaczeniu społecznym i historycznym, których prezentacja zawsze wnosi trwałą i znaczący wkład do kultury i sztuki polskiej. W swoich dziełach artysta ustawia całość przekazu plastycznego pod względem formalnym i symbolicznym, tak aby mocny akcent nowego języka wizualnego wprowadzał zawsze wartość dodaną do prezentowanego obrazu multimedialnego, dając w ten sposób świadectwo wybitnego talentu artysty”.*

W 2015 roku w Stanach Zjednoczonych podczas oficjalnej gali w Atlancie, dr Robert Manowski otrzymał dwie statuetki MUSE Award, które zostały przyznane przez członków muzealnej akademii za filmową rekonstrukcję zrealizowaną dla Muzeum Walki i Męczeństwa w Treblince oraz za stereoskopowy projekt „*Faras 3D*”, wykonany dla Muzeum Narodowego w Warszawie.

Dr Robert Manowski w latach 2014 – 2018 wziął udział w osiemnastu międzynarodowych i krajowych imprezach artystycznych, podczas których prezentowane były jego projekty multimedialne; do 2019 roku zrealizował 41 dzieł i utworów artystycznych o międzynarodowym lub krajowym zasięgu. Za swoją szeroką działalność artystyczną i edukacyjną otrzymał 10 nagród indywidualnych i zbiorowych; szczegółowy wykaz wszystkich realizacji oraz nagród znajduje się w załącznikach Autoreferatu. Artysta ma na swoim koncie projekty multimedialne, w dysertacji wskazuje niektóre z nich:

- „*Faras 3D*” – film stereoskopowy prezentowany w Muzeum Narodowym w Warszawie podczas otwarcia Galerii Faras w 2014 roku,
- „*Wirtualna Makietka Obozu Zagłady*” – cyfrowa rekonstrukcja obozu w Treblince zrealizowana w ramach projektu muzealnego upamiętniającego obchody 70. rocznicy buntu więźniów,
- „*Kobiety Polski Walczącej*” – Modernizacja stałej ekspozycji Muzeum pod Zegarem w Lublinie – ekspozycja multimedialna wykorzystująca graficzne kolaże,
- „*Dotknięcie Anioła*” – projekt animacji i grafiki filmowej łączący archiwalne zdjęcia w ruchome archicollage, zaprezentowany po raz pierwszy w Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w 2014 roku.

Video-collage „*Dotknięcie Anioła*”, który został zrealizowany autorską, nowatorską metodą łączenia rysunku, nagrań filmowych i zdjęć archiwalnych, był prezentowany na licznych (41) pokazach w kraju i za granicą, m. in.: Best documentary San Antonio Film Festival ECU (East Carolina University), USA, 2019; Best Film Human Rights The International Film Festival „Catharsis”, Moscow, RU, 2018; Best Documentary Ramsgate International Film&TV Festival, GB, 2018; International History Film Festival Rijeka, HR, 2017; Saxonia Film Society-Neisse Film Festival, DE, 2017; Polish Film Festival in Los Angeles, USA, 2016; 22. Festiwal NURT, PL, 2016; Batumi Art-House Film Festival, GE, 2015; INPUT 2015 Japan, Tokio, J, 2015.

Ten oryginalny i wyjątkowy obraz filmowy został wielokrotnie nagrodzony.

Podsumowując, dr Robert Manowski jest na pewno przykładem zawodowca, którego nie interesuje twórczość „sobie a muzom”. Doceniam ten charakter i nakład pracy w mozolnie realizowane dzieła w obszarach sztuki nowych mediów, grafiki, rysunku, projektowania graficznego, animacji filmowej, video oraz identyfikacji wizualnych. Habilitant pamięta, że dla niego głównym celem ilustracji, archicollage`u czy projektu multimedialnego, nie jest estetyka, ale komunikacja między twórcą a odbiorcą.

Aktywność dydaktyczna Habilitanta

Pan dr Robert Manowski ze swoim ogromnym doświadczeniem w zakresie nowych mediów, projektant, grafik, twórca identyfikacji wizualnych, filmów video i autorskich programów dydaktycznych, z całą pewnością z powodzeniem przekazuje swoją wiedzę studentom Wyższej Szkoły Artystycznej w Warszawie. Prowadząc pracownię malarstwa ze specjalnością: Obraz multimedialny i Sztuka Nowych Mediów od 2014 roku, stara się przez dialog i dyskusje rozwijać wśród studentów ich zdolności kreatywne, a także umiejętności zawodowe. W swojej dysertacji podkreśla: „...w swojej pracy dydaktycznej cały czas szukam

korelacji pomiędzy wrażliwością na formę, kreatywną pomysłowością a koniecznością poznawania współczesnych technik. Od wielu lat współtworzę pracownię Sztuki Nowych Mediów, w której bardzo nowoczesne podejście do edukacji artystycznej i technik malarskich nawiązuje do tradycyjnej i zdarzeń zapoczątkowanych jeszcze w czasach włoskiego humanizmu”.

Muszę jednak w tym miejscu stwierdzić, że dorobek dydaktyczny Habilitanta został zaprezentowany niezwykle skromnie. Niestety w dostarczonej dokumentacji nie doszukałem się informacji ani dokumentacji pełnionych „funkcji promotora pomocniczego; recenzji, prowadzenia prac licencjackich i magisterskich; losów absolwentów, nagród i wyróżnień dla studentów oraz absolwentów na konkursach krajowych czy międzynarodowych”. (Komentarz do postępowań habilitacyjnych Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów, Sekcja VII Sztuki, str. 14)

Ocena wskazanego osiągnięcia artystycznego „Księga Znaczków Poczтовых 2017”

Przedmiotem oceny pracy habilitacyjnej jest dokumentacja publikacji wydanej przez Poczta Polską SA oraz Państwową Wytwórnię Papierów Wartościowych w Warszawie w 2018 roku, będąca autorskim projektem R. Manowskiego, zawierająca oprawę graficzną oraz cykl ilustracji. Księga polskich znaczków pocztowych stanowi coroczne, unikatowe i produkcyjnie limitowane wydawnictwo Poczty Polskiej, które w swej wyjątkowej formie, jest obecne w obiegu od 2000 roku. W księdze znajdują się wszystkie wyemitowane w danym roku przez Poczta Polską niestemplowane znaczki oraz pieczęcie Pierwszego Dnia Emisji, których filatelistyczne walory zostają dokładnie wyeksponowane i szczegółowo opisane. Ponadto w wydawnictwie prezentowane są sylwetki i osiągnięcia wszystkich projektantów wprowadzonych do obiegu znaczków, a od roku 2017 również sylwetka autora i projektanta książki. „Księga Znaczków Pocztowych 2017” (119 stron) jest wyjątkowym wydawnictwem albumowym o charakterze kolekcjonerskim, w którym głównymi obrazami (ilustracjami), będącymi wiodącymi tematami plastycznymi, są znaczki pocztowe. Publikacja jest swoistym panoptikum stylistyk, różnorodnych tematycznie, wielkościowo, technicznie i formalnie obiektów filatelistycznych, których nie sposób połączyć żadnym wspólnym tematem. Wydawnictwo staje się dla nich galerią – przestrzenią prezentacji „panoramicznej wystawy” albo „stylistycznego koktajlu”, który w swej rozpiętości może być kłopotliwy w odbiorze. Znaczki będące przedmiotem kolekcjonerstwa same są przecież odrębnymi autorskimi projektami, co na pewno nie ułatwia projektowania dla nich jednolitej oprawy plastycznej. Każda strona projektu to miejsce ekspozycji pojedynczego znaczka pocztowego, serii lub bloku oraz opis innego waloru kolekcjonerskiego. Projekt dr Roberta Manowskiego zakładał równoległe występowanie podobnych elementów graficznych w obrębie całości, tak jak i fragmentu tej samej kompozycji wizualnej. Poszukiwanie paralelizmów pomiędzy projektami plastycznymi znaczków jest raczej niemożliwe, ponieważ jedynym powierzchownym podobieństwem jest to, że są one użytecznym drukiem akcydensowym Poczty Polskiej. Czerpiąc z bogatych doświadczeń ilustratora, R. Manowski postanowił, że głównym elementem plastycznym oprawy „Księgi Znaczków Pocztowych 2017” będzie grafika geometryczna i klasyczny linearny rysunek, w Autoreferacie napisał: „Potrzeba powiązania ważnych rocznic z jedną księgą zawierającą różne tematy i formaty znaczków pocztowych oraz spotkanie w jednej publikacji odrębnych koncepcji plastycznych,

stworzonych przez wielu artystów projektantów, wprowadziły wiele trudności, co wymusiło na mnie artystyczną pokorę. Obrazy lub grafiki wykonane różnymi technikami drukarskimi, zamknięte w kompozycyjnych ramach znaczka służącego jako środek uiszczenia opłaty za usługi pocztowe były głównym podmiotem i przedmiotem projektu książki. W poszukiwaniu wizualnej wartości dodanej postanowiłem rysować czarno-białe grafiki, odnosząc się do tematów poszczególnych kwartałów. Zaplanowałem, że ilustracje przygotowane specjalnie na potrzeby książki będą opowiadać historię naszej ojczyzny od czasów założyciela Królewskiej Poczty, przez króla Zygmunta Augusta do współczesności”.

Myślę, że Habilitantowi udało się w konsekwentny, interesujący sposób utrzymać wybraną ideę projektu opartego na ilustracji i powtarzalności podobieństw układu kompozycji, pomimo, jak sam podkreśla, „licznych korekt i zmian wynikających z potrzeb zamawiającego”. Narysowanie około 60-ciu klasycznych ilustracji, które często zostały pomniejszone i doprowadzone do gamy szarości, jest na pewno poważnym wyzwaniem, dlatego wszelkie ustępstwa i rezygnacje w tej materii zawsze są dla rysownika trudne.

Podsumowując ocenę dzieła habilitacyjnego dr Roberta Manowskiego stwierdzam, że wykonany przez niego projekt publikacji „Księga Znaczków Poczтовых 2017”, zawierający oprawę graficzną oraz cykl ilustracji, wydany przez Poczta Polską SA i Państwową Wytwórnę Papierów Wartościowych w Warszawie w 2018 roku, spełnia wymagania kwalifikacyjne art. 16, ust. 2 pkt 1 i 2 Ustawy; § 12 ust. 2 pkt 3 Rozporząd.

Opracowany przez Habilitanta komentarz (Autoreferat) jest interesujący, posiada cenny rys indywidualizmu i autentyczności wypowiedzi opartej na osobistych doświadczeniach i przemyśleniach, które wzbogacają całość i podkreślają rangę przedstawionych kwestii. Po uważnym zapoznaniu się z jego treścią uznaję, że spełnia wymogi związane z rozporządzeniami i przepisami dotyczącymi postępowań habilitacyjnych (§ 12 ust. 2 pkt 2 Rozporząd.).

Konkluzja

Dr Robert Manowski jest artystą dojrzałym, bardzo kreatywnym i zaangażowanym w proces twórczy. Odkrywa nowe możliwości wypowiedzi artystycznej przekraczając granice dyscyplin i kanonów wykonawczych. Wykreował własny kod twórczy, którego cechą jest otwartość eksperymentatora czerpiącego w sposób świadomy, a zarazem swobodny i wolny od epigonizmu z zasobów różnorodności nurtów, kierunków i dyscyplin sztuki. Na duże uznanie zasługuje prowadzona przez habilitanta aktywna działalność o ważnym znaczeniu społecznym i historycznym, których prezentacja zawsze wnosi trwały i znaczący wkład dla kultury i sztuki polskiej (art. 16, ust. 2 pkt 1 i 2 Ustawy; § 12 ust. 2 pkt 3 Rozporząd.).

Przedstawiona przez dr Roberta Manowskiego do oceny dokumentacja przygotowana jest w sposób zgodny z wymaganiami Ustawy o stopniach i tytułach naukowych. Po zapoznaniu się z jej zawartością, stwierdzam, że aktywność wystawiennicza oraz dorobek w zakresie popularyzacji nauki i sztuki, a także współpracy z instytucjami Habilitanta, spełniają wszystkie przyjęte wymagania.

Dr Robert Manowski jest dobrym, aktywnym i kreatywnym dydaktykiem w dziedzinie kształcenia artystycznego oraz kompetentnym nauczycielem akademickim. Zakres i poziom jego dorobku dydaktycznego spełniają wymagane kryteria (§ 12 ust. 2 pkt 4 lit. a Rozporząd.).

Jak wynika z przedstawionej dokumentacji proces kształcenia, doksztalcania i doskonalenia własnej wiedzy i umiejętności w zakresie sztuki stawia przed nami w osobie Habilitanta wszechstronnie przygotowanego artystę i pracownika nauki. Osiągnięcia artystyczne, twórcze i dydaktyczne oraz działalność o ważnym znaczeniu społecznym i historycznym Pana dr Roberta Manowskiego, stanowią znaczny wkład w samą dyscyplinę, są ich efektywnym przełożeniem na sferę nauki i upowszechniania kultury oraz kształtowania estetycznych postaw polskiego społeczeństwa. Dorobek Habilitanta należy również szczególnie wysoko ocenić w aspekcie troski o zachowanie naszej tożsamości kulturowej. Niniejszym stwierdzam, że osiągnięcia artystyczne, twórcze i dydaktyczne Pana dr Roberta Manowskiego w pełni spełniają wymagania art. 16 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku (z późn. zmianami) o stopniach naukowych i tytułach oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki. Wnoszę o nadanie mu tytułu doktora habilitowanego.

Ireneusz Kopacz

